

Буров О.Ю.

провідний науковий співробітник

доктор технічних наук, старший дослідник

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ІНФРАСТРУКТУРНИЙ СКЛАДНИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

За останні роки, під час окупації Криму та частини Східної України, питання національної безпеки держави набули особливого значення. Дискусії та спекуляції навколо так званої «гібридної» війни використовуються для відволікання уваги від сутності нового типу воєн, що вперше використаний у повному масштабі проти однієї країни – війни когнітивної. Зумовлено це, насамперед, переходом людства до цифрової ери, де принципово змінилися ресурси власності, потребує захисту (Рис.1).

<i>Час</i>	<i>Домінуючі ресурси власності</i>	<i>Життєвий простір</i>	<i>Засоби захисту</i>
Кам'яний вік	Інструменти та зброя	Локальний простір	Сила
Середні віки	Дім, земля, домашні речі	Ділянка, поселення, володіння	Закон, речове право, збройні сили
XX с.	Приватна власність, фінанси	Держава	Закон, міжнародні конвенції, збройні сили
Цифровий вік	Знання, уміння, компетентності е-ресурси	Кібер-простір	Закон, уміння, інформація, тех.засоби

Рис.1. Зміна ресурсів власності та їх захисту в історії людства

Суспільство вимагає нових принципів, критеріїв та засобів навчання та праці робітників в еру інформації та цифрових мереж як домінуючих економічних факторів (Всесвітній економічний форум в Давосі, 2017-2019 рр.). При цьому виникає не тільки «інтеграція мереж», а й «інтегрована людино-центрична мережа», зростає значення необхідності захисту інтелектуального капіталу країни від несприятливих факторів дії мережі.

Сутність когнітивної війни та ризики національній безпеці

Когнітивна зброя - це впровадження в інтелектуальне середовище країни противника помилкових наукових теорій, парадигм, концепцій, стратегій, які

впливають на її державне управління в бік ослаблення оборонно-значущих національних потенціалів.

Традиційний для 1990-х - 2000-х рр., інформаційно-психологічний вплив націлений був, перш за все, на соціум і перекодує масову свідомість, патріотизм замінює на колабораціонізм або космополітизм, пасіонарно-соціальну енергію народу, яка може використовуватися для звершень, перетворює в свою протилежність - споживчі орієнтації. Він діяв і діє дуже ефективно, як ми бачимо на прикладі України.

Але вже з'явилося наступне покоління методів впливу на соціум, на обрану страту суспільства, а саме страту еліти/фахівців (осіб, які приймають рішення). Спеціальними способами це простір декваліфікується, що, природно, по вертикалі впливає на механізми прийняття національних рішень і націлене, природно, на ослаблення державно-управлінських і оборонного потенціалів країни [1]. Проведені дослідження дозволяють кваліфікувати такий ланцюжок як спеціалізований метод, і його можна позначити як когнітивну зброю. Під її дією відбувається переосмислення реальності, створюються масові галюцинації, що призводять до політичних дій. Це придушує і підпорядковує свідомість ворога [2]. Противник когнітивно програмується на самознищення («Україна не держава і ніколи не існувала, штучно створена з частин інших країн», «Україна не вистоїть проти РФ», «Україна не має політичної еліти, здатної побудувати сильну державу» тощо).

В загальному випадку «схема нанесення збитків» виглядає таким чином: впроваджена помилкова теорія вражає національну науку, відповідні наукові школи і покоління; похідні від цього експертні співтовариства, освітній контур, який готує відповідні збиткові кадри, запрограмовані на хибні уявлення про найважливіші парадигми управління, розвитку країни, відтворюють покоління студентів і аспірантів відповідного сорту; вони насичують релевантні референтні структури органів державного управління і осіб, що приймають рішення, відповідно, виникає помилкова деструктивна державна політика управління, і результат - послаблення оборонно-значущого потенціалу країни.

Людський складник в інтелектуальному капіталі та його захист

Дотепер об'єктом інтелектуальної власності вважається результат інтелектуальної, творчої діяльності однієї людини (автора, виконавця, винахідника тощо) або кількох осіб і це справедливо для світу виробництва матеріальних об'єктів, які можуть бути відокремлені від автора. У цифровому просторі змінюється форма і сама сутність інтелектуальної діяльності, проте навіть національний Закон «Про основні засади

забезпечення кібербезпеки України» продекларувавши на початку інтереси людини та суспільства, в подальшому розглядає виключно об'єкти критичної інфраструктури, зосереджуючи увагу на технічних і інформаційних аспектах [3]. У той же час світове співтовариство приділяє зростаючу увагу не стільки результатам діяльності людини, скільки її інтелектуальному та креативному потенціалу. Освіта стає талант-орієнтованою, що потребує урахування динамічності змін цього потенціалу не тільки протягом життя, але і на мікро-вікових інтервалах (роках навчання у школі) [4]. Зміщення акцентів у навчальному процесі на проект-орієнтований підхід і тотальне використання цифрових технологій призводять до виникнення великої кількості даних, що, на перший погляд, є неосяжними, але з урахуванням нових методів і технологій Big Data і штучного інтелекту «процежування інформаційного планктону», відбір, аналіз та використання величезної кількості ідей (у тому числі, спродукованих найбільш творчою частиною людства – молоддю), фактично дозволяє несанкціоновано, без відома авторів, використовувати результати їх інтелектуальної діяльності [5]. Крім того, самі суб'єкти такої діяльності можуть відбиратися та моніторуватися (як потенційні в майбутньому створювачі нових об'єктів інтелектуальної власності) зацікавленими організаціями, не маючи дотепер правового захисту, насамперед, у кібер-просторі [6], тому що когнітивний потенціал окремої людини стає більш цінним об'єктом, ніж конкретний результат, в силу його динамізму та налаштування на швидко змінні задачі, що потребують високих адаптивних здібностей.

Висновки:

1. Перехід людства від виробництва переважно матеріальних об'єктів до переважно знанієвих ставить вже сьогодні питання щодо доцільності розширення об'єктів інтелектуальної власності з результатів діяльності людини на її творчий та інноваційний потенціал.

2. Інтелектуальний і творчий потенціал людини набуває зростаючої значущості як інтелектуальний капітал країни, який впливає суттєвим чином на національну безпеку країни, а організація та захист освітнього та творчого потенціалу людини набуває ваги критичної інфраструктури держави, що потребує рішення питань правового захисту.

Список використаних джерел:

1. Почепцов Г. Війна в когнітивному просторі / Г.Почепцов. http://www.ji-magazine.lviv.ua/2017/Pocheptsov_Vijna_v_kognityvnomu_prostori.htm.

2. Bienvenue, E., Rogers, Z. & Troath, S. Cognitive Warfare / E. Bienvenue, Z. Rogers & S. Troath 2018. Retrieved from <https://cove.army.gov.au/article/cognitive-warfare>.

3. Закон № 2163-VIII «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» (Відомості Верховної Ради), № 45, с. 403, 2017.

4. Буров О. Ю. Динаміка розвитку інтелектуальних здібностей обдарованої особистості у підлітковому віці / О. Ю. Буров, В. В. Рибалка, Н. Д. Вінник, В. В. Русова, М. А. Перцев, І. О. Плаксенкова, М. О. Кудрявченко, А. Б. Сагалакова, Ю. М. Черняк; За ред. О. Ю. Булова. – К. : Тов «Інформаційні системи», 2012. – 258 с.

5. Mansour R. F. Understanding how big data leads to social networking vulnerability / Mansour R. F. // *Comput.Hum.Behav.* - Elsevier Ltd. – 2016. - 57.- 348-351.

6. Биков В. Ю., Буров О. Ю., Дементієвська Н. П. Кібербезпека в цифровому навчальному середовищі / В. Ю. Биков, О. Ю. Буров, Н. П. Дементієвська // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2019. – Т. 2. – №. 70. – С. 313-331.